

Recenzii

că este vorba de aplicații pe telefonul mobil ca Tinder sau Instagram, omul modern este mereu în căutarea definiției de sine. Într-un fel, acest lucru este de înțeles dacă ținem seama de relativizarea ce marchează universul său înconjurător. Consumismul reflectă o sete de absolut, iar sacralul îmbracă forma diverselor surrogate. În ultimă instanță, problema omului de astăzi vizează regăsirea valorilor, a ceea ce dă sens existenței sale. Cu migală, autorii cărții parcurg diversele manifestări ale religiosului în contextele sale multiculturale. Rezultă o analiză lucidă și sintetică, care confirmă ipoteza filosofului german Jürgen Habermas, după care religiozitatea nu dispare, ci se află într-un proces de transformare (vezi p. 97).

Versiunile populare ale religiilor și credințelor tradiționale nu sunt însă neapărat noi, ci reflectă în special un alt mod de mărturisire a unei credințe. Impactul culturii populare asupra omului modern este vizibil nu doar în modul în care este practică o religie, ci și în modul în care aceasta este văzută ca un răspuns la provocările realității înconjurătoare. (Unul dintre rezultate îl constituie tocmai religia-pop, care se răspândește din ce în ce mai mult în special în Asia.) Nu trebuie uitat că noile condiții culturale sunt de foarte multe ori marcate de discontinuități și contradicții, ceea ce îngreunează analiza antropologilor, a filosofilor culturii și religiei.

Pentru cititorul ortodox, chiar specializat, lectura unei cărți ca cea de față poate să fie derutantă. Ea se află departe chiar și de metodologia folosită, în general, în facultățile de teologie ortodoxă în studierea Istoriei Religiilor. Dar însăși în acest punct survine și principalul atu al cărții: ea pune în lumină câteva dintre cele mai recente abordări ale fenomenului religios, cu precădere legate de metodologia științelor cognitive. E drept, este o linie care la noi a reprezentat (și reprezintă încă) o excepție, fără însă a ne fi permis să uităm numele unui Ioan Petru Culianu și, pe urmele sale, ale lui Nicu Gavriluță. Drept urmare, recomandăm lucrarea de față tuturor celor interesați de studierea științifică a fenomenului religios, fie ei membrii ai cercului academic teologic, antropologi sau intelectuali avizați. În orice caz, meritul autorilor este de a fi reușit să „decamufleze” – cu trimitere la formula eliadiană a „camuflării sacralului în profan” – expresii ale fenomenului religios care țin de cultura populară și care, la o primă privire, sunt greu de recunoscut ca atare, mai ales dacă sunt comparate cu formele liturgico-spirituale ale religiilor tradiționale.

Ciprian Iulian TOROCZKAI

Markku Heikkilä, Simo Heininen, *A History of the Finnish Church*, Helsinki, 2016, 276 p., cu numeroase ilustrații, ISBN 897-952-222-732-4; ISSN 2323-7392

Așa cum anunță autorii în *Prefața* volumului (p. 9), acesta cuprinde ”prima istorie a Bisericii din Finlanda destinată cititorilor internaționali, care începe de la sosirea creștinismului în Finlanda la sfârșitul primului mileniu și continuă până în zilele noastre.” Avem de-a face cu o lucrare ”bazată pe cercetări recente”, dar ”fără utilizarea de note de subsol și terminologie pentru specialiști.” Doar la finalul volumului există o scurtă listă bibliografică (p. 274).

Recenzii

Chiar dacă titlul volumului este "O istorie a Bisericii Finlandeze," iar acesta se ocupă preponderent de Biserica Evanghelică Finlandeză, care este majoritară în Finlanda, totuși există informații suficiente și despre Biserica Ortodoxă Finlandeză, precum și despre Biserica Romano-Catolică din Finlanda după ce majoritatea finlandezilor au acceptat reforma lutherană, precum și despre bisericile din Finlanda care au o istorie mai recentă. Avem de-a face așadar mai degrabă cu o istorie a creștinismului în Finlanda, prezentată simplu și pe înțelesul tuturor.

Volumul cuprinde nouă capitole. Primul dintre ele se ocupă de "implementarea" creștinismului la finlandezi până în anul 1300; al doilea de creștinismul finlandez medieval; al treilea de implementarea Reformei în Finlanda; al patrulea de perioada iluminismului, care a coincis cu pietismul finlandez; al cincilea de perioada primelor decenii după ce Finlanda a intrat sub stăpânirea Rusiei țariste (1808); al șaselea de perioada emancipării societății finlandeze începând cu anii 1860; al șaptelea de crizele din Biserica și societatea finlandeză de la începutul secolului al XX-lea când Finlanda a devenit independentă de Rusia (la 12 decembrie 1917); al optulea de perioada de după 1944, numită a "reconstrucției și bunăstării"; al nouălea de situația eclezială din Finlanda în secolul al XXI-lea.

Desigur că cititorul ortodox va fi interesat în special de paginile dedicate Bisericii Ortodoxe Finlandeze (în special p. 106-108; 163-165, precum și în alte locuri). Istoricul religiilor va fi atras în special de p. 21-26 care descriu religiile finlandeze precreeștine. Etnologul va citi cu interes p. 109-111 care descriu religia și tradițiile populației "sami" considerată băștinașă în nordul Europei.

Creștinismul apusean a pătruns sistematic în partea de sud a Finlandei pe filieră suedeză începând cu anul 1150. Însă primele urme creștine pe teritoriile finlandeze datează din secolul al VI-lea și se datorează misiunii unor călugări irlandezi. Primul episcop a fost un suedez pe nume Henry care a murit ca martir. În provincia Karelia a pătruns, începând cu anul 1300, pe filieră rusă, creștinismul ortodox. Dominant în Finlanda a fost creștinismul apusean, care a adus cu el latina ca primă limbă scrisă la finlandezi. Prima carte tipărită spre a fi folosită în Finlanda a apărut în 1488 la Lübeck. Finlandezii au acceptat reforma lui Luther pentru că a fost impusă de către regele suedez Gustavus (1523-1560) care stăpânea peste ei. Poporul și clerul nu au avut vreun cuvânt de spus în acest sens. Regele a fost interesat de acea parte din învățătura lui Luther care i-a permis să înlăture puterea temporală a Bisericii, să-i confişte averile și să adune taxele în locul acesteia. La fel ca în celelalte țări nordice și spre deosebire de țările germane, episcopatul nu a fost abolit, doar că de acum episcopii nu au mai fost numiți de către papă, ci de către rege. Primul episcop finlandez care a acceptat Reforma a fost Michael Agricola. El a publicat în 1548 Noul Testament în limba finlandeză într-o ediție generos ilustrată, în 718 pagini. Agricola a folosit la traducere ediția greacă a Noului Testament publicată de Erasmus din Rotterdam, traducerea latină a lui Ieronim care era bine răspândită în Apus, precum și traducerile germană și suedeză apărute anterior. Ediția cuprinde două "cuvinte înainte," al doilea dintre ele oferind informații istorice despre începuturile creștinismului la finlandezi, precum și o descriere a provinciilor și dialectelor finlandeze.

Realizat în condiții grafice excelente, volumul este presărat cu numeroase fotografii, cele mai multe dintre ele color, însoțite de explicații. De asemenea conține șase tabele cu

Recenzii

diferite statistici. Fără îndoială că cititorul va remarca tabelele patru și cinci (p. 244) care cuprind o statistică a populației Finlandei împărțită de confesiuni creștine, religii (altele decât cea creștină) și membrii fără afiliere religioasă. Astfel aflăm că în anul 2000, în Finlanda trăiau 56.807 ortodocși, iar în 2015 numărul lor a crescut la 61.690. Cea mai rapidă creștere au înregistrat-o penticostalii: dacă în anul 2000 în Finlanda erau înregistrați 20 de penticostali, în 2015 numărul lor a ajuns la 8762. Și numărul catolicilor a crescut destul de mult în aceeași perioadă: de la 7.227 la 13.069. Procentual (tabelul 5) se poate observa o stagnare a ortodocșilor (1,1% din populația Finlandei atât în 2000 cât și în 2015), o scădere a procentului lutheranilor majoritari (de la 85,1% la 73,0%) și o creștere semnificativă a celor fără apartenență religioasă (de la 12,7 % la 24,3%).

Volumul se încheie cu o listă completă a episcopilor Bisericii Evanghelice Finlandeze, atât ai diocezei istorice de Turku (din 1817 devenită arhidioceză) cât și a celorlalte dioceze (p. 269-273) înființate mai târziu.

Volumul este valoros pentru că prezintă într-o limbă de circulație internațională istoria și situația actuală a creștinismului din Finlanda. Engleza folosită este simplă, ușor de înțeles, dar destul de ”specială” pentru a înțelege că autorii nu sunt vorbitori nativi ai acestei limbi. Multe din informațiile cuprinse în acesta sunt noi pentru oricine nu poate citi în limba finlandeză. De asemenea principalele momente ale istoriei Bisericilor finlandeze sunt explicate pe înțelesul tuturor. Spiritul volumului este unul autentic ecumenic: fără a evita abordarea unor momente delicate din trecutul bisericesc finlandez, acestea sunt explicate în mod obiectiv și echidistant. Un curs de istorie bisericească universală cu adevărat actualizat ar trebui să preia informații din acest volum.

Daniel BUDA

John A. McGuckin, *Collected Studies*, St. Vladimir's Seminary Press, Yonkers, New York, 2017: Vol. I: *Witnessing the Kingdom. Studies in New Testament History and Theology*, 266 pp, ISBN 978-088141-588-9 ; vol. II *Seeing the Glory. Studies in Patristic Theology*, 389 pp., ISBN 978-0-88141-589-6 ; vol. III *Illuminated in the Spirit. Studies in Orthodox Spirituality*, 408 pp, ISBN 978-0-88141-590-2

Editura Seminarului Sf. Vladimir din New York a publicat în condiții grafice excelente o colecție de trei volume care cuprind studii publicate de renumitul teolog ortodox John Anthony McGuckin de-a lungul anilor. Așa cum arată Părintele John Behr, autorul unei prefețe la această colecție, McGuckin este ”unul dintre cei mai profunzi, enciclopedici și prolifici teologi ortodocși în viață și unul dintre cei mai erudiți savanți ai creștinismului primar din întreaga lume” (p. 9). Părintele McGuckin este un convertit de la romano-catolicism la Ortodoxie. Convertirea și hirotonirea sa au avut loc în Biserica Ortodoxă Română. Câtă vreme McGuckin a fost activ la Columbia University (New York), a slujit în paralel ca preot al (pe atunci) Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a celor două Americi, păstorind o mică comunitate formată în mare parte din persoane pe care le-a convertit el însuși la Ortodoxie, venind, cele mai multe dintre ele, din medii necreștine.